

Noor Asharaf

Assistant Professor (Guest Faculty)

Dept. of Persian, MMHAPU, PATNA

Email: ashrafjnu@gmail.com

E-Content

Sem-1, Paper code: 102

Persian (M A)

Topic: Sheikh Attar Nishapuri (Cont..)

عطار نیشابوری شاعر و عارف فارسی‌زبان قرن ششم و هفتم قمری است. او با علوم مختلفی مانند قرآن، حدیث، فقه، تفسیر، طب، نجوم و کلام آشنایی داشت. تذکرة الاولیاء، کتابی عرفانی در شرح احوال بزرگان اولیا و مشایخ صوفیه به فارسی است. این کتاب مشتمل بر مقدمه و ۷۲ باب که هر یک به زندگی، حالات، اندیشه‌ها و سخنان یکی از عارفان اختصاص دارد؛ نخستین باب به حالات و سخنان امام جعفر صادق علیه‌السلام و آخرین باب به حسین بن منصور پارسى معروف به حلاج. تذکرة الاولیاء، شرح حال ۹۷ تن از عارفان را دربر دارد. این کتاب از یک دیباچه و دو بخش تشکیل شده است:

- دیباچه: اسباب و انگیزه‌های نگارش آن
- بخش اصلی: گزارش احوال و افکار ۷۲ تن را در بردارد.
- بخش تکمله احوال و اقوال ۲۵ را گزارش کرده است.

در کتاب ترتیب صورت اسامی بر اساس حروف الفبا نیست. بخش اول کتاب پس از دیباچه، با شرح حال امام صادق (ع) آغاز می‌شود و با حسین بن منصور حلاج پایان می‌پذیرد. بخش دوم که به «ذکر متأخران از مشایخ کبار» اختصاص دارد، با گزارش احوال ابراهیم خواص آغاز می‌شود و با بیان احوال امام باقر (ع) به پایان می‌رسد.

منطق الطیر یا مقامات الطیور منظومه‌ای است از عطار نیشابوری که به زبان فارسی و در قالب مثنوی در بحر رمل مسدس مقصور (محذوف) سروده شده است. کار سرودن این مثنوی در قرن

ششم هجری قمری (۱۱۷۷ میلادی) پایان یافته است. ابیات این مثنوی را معمولاً بین ۴۳۰۰ تا ۴۶۰۰ بیت دانسته اند. منطق الطیر از مثنوی های تمثیلی عرفان اسلامی به شمار می آید. مراحل و منازل در راه پوییدن و جستن عرفان یعنی شناختن رازهای هستی در منطق الطیر عطار هفت منزل است. او این هفت منزل را هفت وادی یا هفت شهر عشق می نامد. هفت وادی به ترتیب چنین است: طلب، عشق، معرفت، استغنا، توحید، حیرت، و فقر که سرانجام به فنا می انجامد. در داستان منطق الطیر، گروهی از مرغان برای جستن و یافتن پادشاهشان سیمرغ، سفری را آغاز می کنند.

مصیبت نامه از آثار منظوم عطار نیشابوری می باشد که شامل ۷۵۳۹ بیت و ۳۴۷ حکایت است^۱ که عطار آن را در بیان سیر آفاقی انسان نگاشته است. مصیبت نامه افزون بر ۴۰ بخش شامل حکایاتی است که مجموع آنان ۳۴۷ حکایت می شود. برخی از حکایات کتاب عبارتند از: قصه بهلول، میره عبدالسلام، مجنون، نصراحمد، قصه دیوانه، دیوانه دیگر، شیطان و پیغمبر، دیوانه و عمید، میرزاده و عاشق، پادشاه و دیوانه، دختر پادشاه و مرد مزدور، حکایت صفیه خاتون خواهر سنجر و حکایت محمود و پیر خوشه چین که داستانیست انتقادی از نوع حکومت های پیشین و حرصی که بر جمع اموال داشته اند. بعضی از این حکایت ها نظیر حکایت نصر بن احمد، مسعود غزنوی و حسنک و نوح بن منصور جنیه تاریخی دارند که به دوران سامانیان و غزنویان اشاره می کند. الهی نامه از سروده های عطار نیشابوری و از شاهکارهای ادب پارسی به شمار می رود که بر وزن مثنوی « خسرو و شیرین » نظامی گنجوی سروده شده است. عطار، در این اثر به بازگویی مقاصد اهل تصوف می پردازد و همچون صوفیان به جای برهان استدلال منطقی، از تمثیل بهره می گیرد.

مختارنامه مجموعه رباعیات عطار نیشابوری بنابر شواهد موجود، رباعی قالب شعری اصیل فارسی به شمار می رود که در سده های ششم و هفتم بسیار رونق داشته و مجموعه رباعیات فراوانی در این روزگار تدوین شده است. عطار به گفته خودش در مقدمه منشور مختارنامه، شش هزار رباعی داشته که حدود ۲۲۰۰ رباعی را در مختارنامه گرد آورده است. خسرونامه؛ شیخ فریدالدین عطار نیشابوری، تنها منظومه ای از نویسنده است که از ماجرای عشق دو دل داده و داستان زندگانی دو شاهزاده سخن می گوید. اصل این داستان، چنانکه خود شیخ در آغاز کتاب بدان اشاره کرده، افسانه ای باستانی است

به قلم «بدر اهوازی» که احوالش مانند بسیاری از داستان نویسان مجهول است و داستان خسرونامه بعد از عطار به نام «گل و هرمز» و «خسرو و گل» معروف شده.

پندنامه، در ادب فارسی، به مجموعه‌ای از سفارش‌ها و نصیحت‌ها گفته می‌شود که در کتابی مدون شده باشد. پندنامه صورت نخستین کتابهای اخلاقی در زبان فارسی است. پند در نوشته‌های زرتشتی به زبان پهلوی تا سده سوم، واژه‌ای بسیار رایج است و معنی «اندرز» یا «نصیحت» دارد. آنچه از ادبیات اندرزی از پهلوی به عربی و فارسی راه یافته بسیار است. یکی از پندنامه‌های منظوم و مشهور در ادب فارسی پندنامه عطار یا به عبارت دقیق‌تر پندنامه منسوب به عطار نیشابوری است. این گونه منظومه‌های اخلاقی که تعالیم و مضامین قرآن و حدیث در آنها فراوان است، خاصه از روزگار نظامی گنجه‌ای سرمشق تقلید و نوآفرینی‌های ادبی بوده‌اند که یکی از نمونه‌های بارز آن خردنامه اسکندری عبدالرحمان جامی است.

عطار در حمله مغولان شربت شهادت نوشید و محل قتل وی شهر نیشابور است. آرامگاه این شاعر بزرگ و عارف نامی ایرانی زادگاهش، شهر تاریخی نیشابور می‌باشد.